PIRMOJI BIRUTĖ — M. PIASECKAITĖ - ŠLAPELIENĖ 1909 METAIS

* * *

LIET. VALST. OPEROS TEATRO SOLISTĖ — ELŽBIETA KARDELIENĖ — VIOLETA, VERDI "TRAVIATA"

1906 metais mėgėjų pastangomis Vilniuje buvo pastatyta Miko Petrausko melodrama Birutė, kuriai libretą parašė G. Žemkalnis. Pirmoji Birutė buvo M. Piaseckaitė-Šlapelienė. 1909 metais Birutė buvo pastatyta Palangoje, įjungus į ją kompozitoriaus J. Tallat-Kelpšos sukurtą baletinę sceną — Kęstučio vestuves. 1919 metais ji statoma Kaune mėgėjų, o 1921 metais Operos teatre. 1920 metais Kaune J. Tallat-Kelpšos, A. Kačanausko, S. Šimkaus, K. Petrausko, J. Žilevičiaus ir kitų meno veikėjų iniciatyva buvo įsteigta Lietuvių meno kūrėjų draugijos Operos taryba. Jos pastangomis mėgėjiškas lietuvių muzikinis teatras tapo profesiniu, kūrybinę veiklą pradėjo Verdi opera "Traviata".

Viso pastatymo siela buvo K. Petrauskas. Ruošdamas Alfredo partiją, jis tuo pat metu padėdavo dirigentui J. Tallat-Kelpšai, režisoriui K. Glinskiui, chormeisteriui J. Štarkai, solistams A. Galaunienei (Violeta) A. Sodeikai (Zermonas) J. Bieliūnui (baronas), P. Olekai (daktaras), V. Podėnaitei (Flora), J. Marcinkui (Gastonas), J. Vencevičaitei (Anina). Jis pats netgi paruošė trečiojo veiksmo baletą — čigonių šokį...

Operos paruošiamieji darbai prasidėjo spalio mėnesį ir truko du su puse mėnesio. Operos ansamblis neturėjo nė vienos repeticijos su orkestru! Iškilo daugelis trūkumų: nebuvo iš ko pagaminti dekoracijų, teatras neturėjo tinkamų rūbų — skolinti frakai nepergeriausiai atrodė ant artistų pečių, o batai buvo tiesiog skandalingi.

Publika užpildė teatrą visa valanda anksčiau prieš spektaklio pradžią. Pirmas per vargą ir pasiaukojimą sukurtas lietuviškos operos spektaklis praėjo su dideliu pasisekimu.

1922 metais Meno kūrėjų draugija suvalstybinama, o 1925 m. prie operos ir dramos kolektyvo buvo prijungta baleto trupė. Pasibaigus organizaciniam lietuvių profesinio operos teatro periodui, prasidėjo pirmasis jo kūrybinės veiklos etapas, kurio metu pagrindinis dėmesys buvo skiriamas repertuarui.

1927 metais savo pirmąją operą Halevi "Žydė" pastatė režisorius P. Oleka. Didžiulis indėlis, vystant lietuvių teatro meną, priklauso scenografui M. Dobužinskiui, kuris sukūrė puikias dekoracijas ir kostiumus "Borisui Godunovui", "Kunigaikščiui Igoriui", "Pikų Damai", "Don Žuanui", "Radvilai Perkūnui" ir kit.

Antrame operos teatro gyvavimo dešimtmety repertuarą papildė ne tik naujos klasikinės, bet ir lietuviškos operos. Buvo pastatyta J. Karnavičiaus "Gražina" (1933) ir "Radvila Perkūnas" (1937), A. Račiūno "Trys Talismanai" (1936) ir J. Dambrausko perredaguota M. Petrausko instrumentuota "Eglė Žalčių Karalienė" (1939).

Tuometiniai operų pastatymai, platus ir įvairiapusiškas repertuaras rodo, kad teatras jau turėjo gerą orkestrą, kvalifikuotus dirigentus, režisorius, scenografus ir dainininkus. Kipras Petrauskas scenoje sukūrė visos eilės operinių herojų paveikslus.

Šalia K. Petrausko tenoru dainavo Kutkus, Orantas, Santvaras, Sprindys, Gutauskas; baritonu Ant. Sodeika, Šulginas, Mažeika, Butėnas, Baltrušaitis, Stepas Sodeika; bosu — Oleka, Puškorius, Katelė, Stasys Sodeika, Kučingis, Nauragis, Norvaiša, Vaičiūnas ir kiti.

Moterys taip pat sukūrė eilę ryškių charakterių. Koloratūrinio soprano partijose dainavo Galaunienė,

OPERA "RADVILA PERKŪNAS", KOMP. J. KARNAVIČIUS, DEK. DAIL. J. DOBUŽINSKIS

LIETUVOS VALST. OPEROS IR BALETO TEATRAS

Kardelienė, Jasaitytė; lyriniu sopranu Matulaitytė, Dambrauskaitė, Staškevičiūtė, Augaitytė, Radzevičiūtė, Zaniauskaitė; dramatiniu Grigaitienė, Rakauskaitė, Motiekaitienė, Darlys - Drangelienė, Kaupelytė; mezzo-sopranu Vencevičaitė, Jonuškaitė, Lipčienė, Dičiūtė, Kaskas, Kalvaitytė, Adomaitienė ir kitos.

Tuo metu kūrybingai reiškėsi ir dailininkai-dekoratoriai, tarp kurių pasižymėjo V. Didžiokas, B. Didžiokienė, V. Dubeneckis, O. Dubeneckienė-Kalpokienė, P. Kalpokas, A. Galdikas, S. Ušinskis, L. Truikys ir kiti.

Profesinį lietuvių operos teatro meistriškumą ugdė ir gausios žymių to meto dainininkų gastrolės. 1934 metais į Kauną buvo atvykęs F. Šaliapinas, kuris su milžinišku pasisekimu dainavo "Fauste" Mefistofelio partiją.

1937 metais J. Mažeika laimėjo sidabro medalį Vienos tarptautiniame vokalistų konkurse.

Valstybinio teatro operos spektakliai tuo metu tapdavo tikra Kauno kultūrinio gyvenimo šventė. Valstybinis teatras tapo kultūros židiniu, puoselėjančiu geriausias klasikinio meno tradicijas.

1948 metų rudenį operos ir baleto teatras buvo perkeltas į Vilnių. Sukurta epinė V. Klovos opera "Pilėnai", to paties kompozitoriaus "Vaiva" ir "Duktė", herojinė B. Dvariono "Dalia", V. Klovos "Du kalavijai", A. Račiūno "Saulės miestas". Pastarieji kompozitoriai prabilo savita muzikine kalba. Iškilo eilė solistų. Didžiausio populiarumo susilaukė tenoras A. Noreika ir baritonas V. Daunoras.

* * *

Šalia operos veikė ir baletas, kurio studija buvo įsteigta po pirmojo "Traviatos" spektaklio. Pirmoji šokių mokytoja buvo Dubeneckienė, kurios pirmųjų mokinių tarpe buvo vėliau pagarsėję šokėjai: Jovaišaitė, Kelbauskas ir kiti. Vėliau pakviestas baletmeisteris P. Petrovas 1925. 12. 4. pastatė pirmąjį baleto spektaklį — Coppelia. Laikui bėgant baletas išaugino būrį gabių šokėjų, kurie garsino Lietuvos vardą ir užsienyje. Baleto repertuare buvo visų garsiausių baletų pastatymai, vėliau statomi ir lietuvių kompozitorių kūriniai: Pakalnio — Sužadėtinė, Gruodžio — Jūratė

Op. Sol. V. JONUŠKAITĖ-ZAUNIENĖ

Bal. sol. J. JOVAIŠAITĖ-OLEKIENĖ

Op. sol. A. DIČIŪTĖ-TREČIOKIENĖ